

9. Kovalenko A.B. Tvorchiy kharakter sotsialno-pertseptyvnoho protsesu / A.B. Kovalenko // Nauka i osvita. – 2012. – № 9. – S. 96–100.
10. Shvalb Yu.M. Tselepolahaiushchee soznanye (psikhologicheskyye modeli y issledovaniya). – K.: Mylennyum, 2003. – 72 s.
11. Reichheld F.F. The one number you need to grow / F. F. Reichheld // Harvard Business Review. – 2003. – Vol. 81 – №. 12. – R. 46–54.
12. Richins M.L. A consumer values orientation for materialism and its measurement: Scale development and validation / M.L. Richins, S. Dawson // Journal of Consumer Research. 1992. – Vol. 19, is. 3. – R. 303–316.

УДК 159.954:378.1

ПСИХОЛОГІЧНІ СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ КРЕАТИВНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

О.С. Донченко

аспірантка кафедри психології

Бердянського державного педагогічного університету

olga.shvachunova@mail.ru

Донченко О.С. Психологічні складові професійної креативності вихователя дошкільного навчального закладу.

Стаття присвячена проблемі визначення психологічних складових професійної креативності вихователя дошкільного навчального закладу та її структури. Автором визначена актуальність дослідження в контексті реформаційних змін системи освіти та підвищення вимог до фахової підготовки майбутніх педагогів. На основі аналізу досліджень проблем творчості, креативності, особливостей творчої педагогічної діяльності вихователя, надано трактування понять «креативність» та «професійна креативність вихователя дошкільного навчального закладу». З урахуванням досліджень структури педагогічної креативності та відповідно до етапів здійснення професійної творчої діяльності вихователя ДНЗ, автором визначена психологічна структура професійної креативності вихователя дошкільного навчального закладу, що включає наступні компоненти: мотиваційний, когнітивний, операційний та регулятивний. В статті обґрунтовано психологічні складові та показники кожного з компонентів.

Ключові слова: креативність, педагогічна творчість, професійна креативність вихователя дошкільного навчального закладу, мотиваційний компонент, когнітивний компонент, операційний компонент, регулятивний компонент.

Donchenko, O.S. The psychological components of professional creativity of kindergarten teachers. The article reveals the problem of finding the psychological components of professional creativity of a teacher in a preschool organization and also analyzing its structure. The author defined the relevance of the research by reformation changes, occurring in education nowadays, and giving the increasing demands for professional training of future teachers. The author points out the actual subject of creativity, creative features of educational activities, based on his own study, that allowed the teachers to provide a definition of "creativity" and "creativity of professional preschool teachers". Based on a multivariate approach, it has been discovered that creativity is a multi-component form, a function of the whole individual, depending on patterns of mental characteristics that are not limited to intelligence. The investigations of domestic and foreign scientists, which are dedicated to the analysis of the structures of pedagogical creativity and stages of professional creativity of preschool teachers, helped the author to determine the psychological structure of professional creativity of the teacher. The structure includes the following components: motivational, cognitive, operational and regulatory. This article explains the psychological components and performance of each component. Motivational component includes a desire for creative self-realization and creative emotional orientation. The cognitive component includes the maturity of the students' creative thinking (flexibility, speed and originality), social intelligence (the ability to notice and understand verbal and nonverbal information), imagination, awareness of the psychological essence of pedagogical creativity, creative methods of solving educational problems and the level of academic achievement. The operational component includes a system of mental actions and operations of the creative solution of educational problems. The regulatory component includes a volition of personality and capacity for reflection.

Keywords: creativity, teaching creativity, creative professional kindergarten teacher, motivational component, cognitive component, operating component, regulatory component.

Постановка проблеми. На сучасному етапі реформування українського суспільства, в умовах, коли підвищення якості освіти, вихід її на міжнародний рівень є одним з першочергових завдань, значно підвищуються вимоги до підготовки майбутніх педагогічних кадрів. Сьогодні одним з найважливіших завдань стає формування вихователя, здатного творчо, швидко, високоякісно та ефективно виконувати професійні обов'язки. Актуальність розвитку педагогічної креативності обумовлюється вимогами нормативних документів, що регулюють діяльність дошкільної галузі освіти та спрямовують сучасні психолого-педагогічні дослідження на пошук змісту, методів, форм, засобів, що не лише зможуть надати достатній обсяг спеціальних знань, професійних умінь та навичок, а

також розвинути здатність оперативно знаходити розв'язання нестандартних фахових ситуацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що питання творчості та креативності є об'єктом багатьох психолого-педагогічних наукових досліджень. Сутність педагогічної творчості розкривають В. Андрієвська, Ф. Гоноболін, Н. Гузій, О. Дубасенюк, В. Загвязинський, І. Зязюн, В. Кан-Калік, Н. Кічук, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткін, Н. Нікандров, М. Поташник, І. Синиця, С. Сисоєва, Г. Сухобська, А. Хуторський. Педагогічну креативність та її особливості вивчають О. Дунаєва, М. Зиновкіна, Н. Малій, І. Огоновська, Л. Харченко, Є. Щербакова. Психологічний портрет творчого педагога розкривається Н. Кічук, Н. Кузьміною, В. Лісовською, А. Марковою, О. Матюшкіним, М. Нікандровим, М. Поташником. Умови розвитку креативності у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів обґрунтовується О. Абдуліною, О. Антоною, І. Гриненком, З. Гуцало, В. Данильченко, О. Дунаєвою, Н. Малій, І. Шахіною.

Метою статті є виокремлення психологічних складових та показників професійної креативності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів. Теоретичний аналіз вітчизняних та зарубіжних досліджень проблеми креативності Т. Баришевої, І. Білої, Н. Вишнякової, О. Вознюка, А. Галіна, Дж. Гілфорда, М. Гнатка, В. Дружиніна, Ю. Жигалова, О. Морозова, Я. Пономарьова, В. Рибалка, П. Торренса, а також прихильність до провідного на сьогодні багатofакторного підходу до розуміння креативності, в рамках якого вона розглядається як функція цілісної особистості, що залежить від комплексу її психічних характеристик та не зводиться до інтелекту (Т. Баришева, Н. Вишнякова, Ф. Вільямс, Х. Грубер, Ф. Джексон, Л. Єрмолаєва-Томіна, С. Каплан, О. Кульчицька, Т. Любарт, С. Мессік, О. Разумнікова, Д. Сиск, Р. Стернберг, А. Танненбаум, Т. Тардиф, Дж. Фельдхьюзен, К. Хелер, О. Шемеліна) дає можливість визначити власну позицію щодо даного феномену, відповідно до якої креативність ми визначаємо як *багатofакторну, складноорганізовану здатність особистості до творчості, що проявляється у можливості висувати проблеми та самостійно знаходити усвідомлені, оригінальні, економні, адекватні умови рішення*. Не зважаючи на велику кількість різнопланових досліджень, однастайності щодо структури психічних детермінант креативності серед науковців немає. Крім того, ми дотримуємось думки про те, що креативність набуває специфічних рис відповідно до виду діяльності, якою замається творча особистість, що підтверджують численні дисертаційні дослідження останніх років (О. Баняс, В. Боксогорн, Н. Добровольської, Л. Мацепури, Л. Петришин, Н. Пов'якель, Т. Розової, Н. Рубан, Н. Скулиш, О. Харцій). Тому виникає необхідність надати визначення професійній креативності вихователя ДНЗ, яку на основі провідних ознак творчої педагогічної діяльності, виокремлених Н. Гузій, О. Дубасенюк, В. Кан-Каліком, Н. Кузьміною, Ю. Кулюткіним, Н. Кухаревим, Л. Мільто, В. Решетько, С. Сисоєвою, М. Фрумкіною, В. Харькіним та ін., ми трактуємо як *багатofакторну, стійку здатність вихователя ДНЗ до творчого (нестандартного, доцільного, ефективного) розв'язання педагогічних задач, що мають на меті позитивну динаміку формування творчої особистості дошкільника та підвищення рівня творчої педагогічної діяльності самого вихователя ДНЗ*.

З метою визначення психологічних складників професійної креативності вихователя ДНЗ нами був проведений аналіз структури та складових педагогічної креативності. Він показав, що серед науковців (О. Антонова [1], І. Гриненко, О. Дунаєва [3], В. Загвязинський, Т. Каракатсаніс [4], Н. Кічук, А. Кроплі, Н. Нікандров, С. Сисоєва [10], Т. Остафійчук [9], М. Поташник, Л. Петришин, В. Хомич та ін.) немає єдиного погляду на дану проблему (у дослідженнях знаходимо понад 80 різноманітних компонентів). Різнобічність поглядів пов'язана з відсутністю єдиних теоретичних засад проблеми творчості та креативності, наявністю тісних зв'язків психічних детермінант творчості, що ускладнює їх виокремлення та розуміння впливу на певні креативні педагогічні уміння. Однастайність проявляється в тому, що всіма дослідниками педагогічна креативність розуміється як багатofакторне явище.

На основі аналізу структури креативності, представлених дослідниками, зазначеними вище, та розуміння того, що креативність забезпечує можливість педагогічної творчої діяльності, виступаючи її суб'єктивною передумовою, вважаємо за доцільне функціонально об'єднати структурні компоненти на основі змісту етапів творчої педагогічної діяльності, виокремлених Л. Князевою [5]:

1. мотиваційний етап, в ході якого виникає потреба в аналізі педагогічних ситуацій, творчому

розв'язанні педагогічних задач, самовдосконаленні власних творчих здібностей забезпечується *мотиваційним* компонентом професійної креативності вихователя;

2. орієнтаційний етап, який передбачає усвідомлення та аналіз педагогічної ситуації, формулювання педагогічної задачі, аналіз вихідних даних, прояснення умов ситуації, побудову гіпотези, оцінку власних сил щодо можливості її вирішення, актуалізацію знань та досвіду щодо поставленої задачі забезпечується *когнітивним* компонентом професійної креативності вихователя;

3. виконавчий етап полягає у пошуку способів творчого розв'язання задачі та реалізується завдяки *операційному* компоненту професійної креативності;

4. контрольо-оцінний етап передбачає самоаналіз отриманого результату – творчого розв'язання педагогічної задачі та забезпечується *регулятивним* компонентом.

Розкриємо показники та психологічні складові кожного з компонентів.

Показниками сформованості *мотиваційного* компонента професійної креативності вихователя виступають прагнення зрозуміти складну педагогічну проблему та бажання віднайти новий спосіб її розв'язання. Зважаючи на дослідження О. Антонової [1], Т. Баришевої [2], Л. Виготського І. Гриненка, В. Загвязинського, Н. Кухарева, В. Решетько, С. Сисоевої, вважаємо, що названі мотиви проявляються за умови сформованості прагнення до творчої самореалізації та креативної емоційної спрямованості.

У визначенні провідного *мотиву* творчої професійної діяльності вихователя ДНЗ, погоджуємось з думкою Н. Кухарева та В. Решетько [6], які зазначають, що ним є незадоволеність особистості отриманим результатом у співвідношенні як з потенційними можливостями дітей, так і з власними можливостями та морально-психологічними установками. Дисонанс між отримуваним результатом та можливостями людини спонукає її до творчості. Конкретизуючи цю думку, визначаємо мотив *прагнення до творчої самореалізації*. Але враховуємо, що самореалізація, на думку Л. Коростилевої, у свою чергу, є складним психологічним феноменом, що передбачає наявність наступних складових: блоку «хочу» (цінності, інтереси, бажання, що призводять до активності), блоку «можу» (самопізнання власних можливостей, самовідношення, самооцінка), блок «повинен» (уявлення про соціальний запит до особистості). Отже, наявність прагнення до творчої самореалізації характеризує лише один аспект самореалізації («хочу»).

Розглядаючи такі показники креативного педагога, як «педагогічна захопленість», «позитивний емоційний стан», «здатність глибоко занурюватись у привабливу діяльність», ми звертаємось до досліджень Т. Баришевої [2], яка зазначає, що емоції та почуття «присутні» у творчому процесі, виступаючи одночасно його мотивом, метою (радістю відкриття) та «супроводом». Вона вводить поняття «креативний стан», що являє собою складний емоційний патерн, що включає комплекс емоцій: евристичні, еготичні, егокреативні почуття. Крім того, на думку Л. Виготського, емоційний досвід стає перспективною мотивацією, що здатна породжувати подальшу мотивацію. На основі цього виділяємо параметр емоційної спрямованості, яку, спираючись на дослідження Б. Додонова, визначаємо як потребу особистості в певних (у нашому дослідженні – творчих) переживаннях та прагнення до ситуацій, що їх викликають. Склад емоцій, що входять в *креативну емоційну спрямованість*, визначимо на основі вищезазначеного дослідження Т. Баришевої. Трактуючи сутності еготичних емоцій знаходимо в дослідженні Ю. Сидоренко, який визначає їх як прагнення збереження відповідної «величини» власної особистості, почуття своєї значущості, цінності, гордості, честі. Тобто за своєю суттю, еготичні почуття відповідають глоричним емоціям за класифікацією Б. Додонова. До цієї групи емоцій відносимо також егокреативні почуття, що трактуються Т. Баришевою як пов'язані із самотворенням. Евристичні ж емоції (пов'язані із самим процесом творчості) співвідносяться з гностичними, що розуміється Б. Додоновим не лише як потреба отримувати нову інформацію, а й досягати «когнітивної гармонії», суть якої полягає в пошуку нового, невідомого звичного, зрозумілого («втеча від здивування», «радість відкриття істини»). Типовою ситуацією, що викликає гностичні емоції, дослідник вважає саме проблемну ситуацію. Важливо також зауважити, що на думку Б. Додонова, емоційна спрямованість формується в певній діяльності, і лише тоді починає впливати на вибір особистістю нових діяльностей.

Когнітивний компонент включає розвиненість у студентів пізнавальних психічних процесів, обізнаність щодо психологічної сутності професійної креативності вихователя, методів творчого розв'язання педагогічних задач та рівень навчальних досягнень. Показниками розвиненості

пізнавальних психічних процесів виступають успішне виконання завдань на оригінальність, гнучкість, швидкість мислення, сприйнятливість до вербальних та невербальних показників поведінки довколишніх, продуктивність творчої уяви.

Гнучкість мислення описується як здатність до переосмислення функцій об'єкта, використання його в новій якості (Дж. Гілфорд), доцільне варіювання способів дії, легкість перебудови вже наявних знань і переходу від однієї дії до іншої (Н. Менчинська), зміна інтерпретації властивостей об'єкта з якісним перетворенням об'єкта в ситуації рішення розумової задачі (Є. Єрмакова), вміння, відмовившись від стереотипних дій, виділити незвичайні й нові властивості (взаємодії) між об'єктами (М. Вертгеймер, К. Дункер, К. Коффка). Процес рішення полягає в переосмисленні і перетворенні чогось вихідного, виявленні в об'єкті нових властивостей, непомітних з першого погляду. Гнучкість мислення залежить від закріплених у минулому досвіді прийомів і способів діяльності.

Швидкість (динамічність, легкість, продуктивність) мислення – це здатність оперативно розібратися в складній ситуації, швидко обдумати правильне рішення і прийняти його. С. Парнес визначає її як «здатність генерувати багато ідей у відповідь на один стимул». Від швидкості розуму слід відрізнити квапливість, що характеризується поверховістю, нездатністю розглянути проблему в усій її складності.

Значення швидкості мислення полягає в тому, що чим більше рішень здатна висунути особистість, тим вища ймовірність, що серед них будуть продуктивні. Однак, цієї риси недостатньо, оскільки кількість генерованих ідей не означає їх оригінальність. Швидкість мислення залежить від обсягу знань, міри сформованості мисленневих навичок, досвіду у відповідній діяльності та рухливості нервових процесів.

Оригінальність мислення (самостійність, незвичайність, фантастичність) – це здатність продукувати рідкісні ідеї, відмінні від загальноприйнятих стандартів. І. Лернер визначає оригінальність як «відкидання всього відомого і створення принципово нового». У параметричному підході оригінальність визначається через відхилення від стереотипу. З практичної точки зору ідея вважається оригінальною, якщо подібної немає серед уже відомих людям, що працюють у визначеній галузі. Перешкодою оригінальності вважають конформізм (Г. Ліндсей, Р. Томпсон, К. Халл). М. Холодна піддає сумніву названу властивість, зазначаючи, що нестандартність можуть обумовлювати різні психологічні явища, враховуючи психічну неадекватність. Тому доцільним є застосування критерію усвідомленості (адекватності умовам) під час оцінки продукту (П. Джексон, С. Мессік).

Обізнаність щодо психологічної сутності ПКВ, методів творчого розв'язання педагогічних задач проявляється у здатності дати наукові, повні та аргументовані відповіді на запитання стосовно психологічної сутності творчості та креативності, зокрема педагогічної, її особливостей у професійній діяльності вихователя, евристичних методів, технології їх використання.

Оскільки педагогічна праця, за твердженням Ю. Кулюткіна, характеризується тим, що прийняття самостійних рішень педагогом регулюється визначеними педагогічною наукою принципами, які спрямовують та організують його дії, а також критеріями, у співвідношенні з якими він оцінює результативність своїх дій (педагог оволодіває ними в процесі теоретичної та практичної підготовки), важливого значення для створення ефективного продукту творчості набувають рівень фахової підготовки майбутнього педагога.

Не зважаючи на неоднозначність поглядів на місце *знань та компетентності* у творчому процесі (В. Келер), ми дотримуємося поглядів Л. Виготського, який зазначає, що будь-який продукт уяви завжди будується з елементів, які взяті з дійсності та вже містяться в досвіді людини. Кореляцію креативності з академічною успішністю доводять Ю. Кулюткін та Г. Сухобська, а також підкреслюють, що освіта та розумове виховання знижують стереотипність мислення. Знання дозволяють орієнтуватися в ситуації та не винаходити повторно те, що вже існує, сприяють розумінню окремих аспектів задачі та зосереджуватися на її нових сторонах (В. Моляко), набувати впевненості в правильності власної гіпотези (Т. Любарт).

Приєднування *інтелектуальних здібностей* до компонентів професійної креативності вихователя засновано на теорії В. Дружиніна про модель «інтелектуального діапазону», у якій він зазначає, що інтелект та креативність є різними загальними здібностями, але при цьому інтелект

утворює верхню межу досягнень у творчій діяльності, не детермінуючи її результат, зі зростанням загального інтелекту зростає і діапазон. Тобто високий інтелект є необхідною умовою для творчих досягнень, але чи досягне людина своєї творчої межі, залежить від її мотивації та компетентності.

Оскільки матеріалом педагогічного мислення є ситуації соціальної взаємодії, точніше, їх образи, або описи (частіш за все виникають у системах зв'язків типу «діти-діти», «дорослі-діти», «педагоги-діти» та ін.), ми вважаємо, що саме соціальний інтелект (включає в себе здатність виділяти з контексту вербальну та невербальну експресію поведінки, розпізнавати загальні якості в потоці експресивної чи ситуативної інформації про поведінку, розуміти відносини, логіку розвитку цілісних ситуацій взаємодії людей, сенс їх поведінки в цих ситуаціях, розуміти залежність значення схожої поведінки від різних ситуаційних контекстів, здатність передбачати наслідки поведінки на основі наявної інформації), забезпечить «бачення» вихователем проблемної педагогічної ситуації, її аналіз та правильну інтерпретацію, проектування результатів розв'язання педагогічної задачі.

Визначення уяви як одного з ключових психічних елементів професійної креативності вихователя ґрунтується на дослідженнях Л. Виготського, С. Рубінштейна, які визначають її як психічну діяльність, спрямовану на створення нового образу дійсності та його перевтілення завдяки використанню різноманітних операцій (комбінування, акцентування, типізація, схематизація, інверсія та ін.). На основі цього вважаємо, що уява в контексті процесу педагогічної творчості виконує важливу функцію створення розумового образу реальної педагогічної ситуації, який дозволяє здійснювати творче перетворення певних її елементів та створювати нові цілісні образи дійсності, на основі яких і відбувається перетворення педагогічної реальності.

Операційний компонент. Оскільки креативність є психічним феноменом, що забезпечує можливість творчості як процесу, вважаємо, що вона передбачає наявність системи розумових дій та операцій творчого розв'язання педагогічних задач, що проявляється у наявності під час опису творчого процесу розв'язання педагогічної ситуації системи таких дій: постановки педагогічної задачі, висунування творчих ідей, вибір з них найбільш доцільних, оцінка результату а також застосування різноманітних та доцільних операцій розв'язання.

Регулятивний компонент. Оскільки педагогічна творчість є лише відносно вільною (систематична, регламентована у часі, повинна приносити лише позитивні результати, опосередкована вимогами суспільства та педагогічної науки), а також у зв'язку зі складністю самого творчого процесу, під час якого особистості доводиться долати певні бар'єри (віддаленість у часі результатів педагогічної творчості, ригідність поглядів та установок (В. Воскобойников), лінощі, страх перед невдачею, боязнь критики, занадто високу самокритичність (О. Лук), розбіжність потреби творення з можливостями особистості (Л. Виготський)), визначального значення в регуляції творчою діяльністю набуває розвиненість *вольових якостей* особистості.

Обґрунтуємо їх необхідність. Так, наполегливість дозволяє особистості систематично проявляти силу волі з реалізації довготривалої мотиваційної установки, досягати віддаленої в часі мети, не зважаючи на труднощі, що виникають. Рішучість визначає здатність приймати рішення в значущій ситуації за мінімальний час. Самостійність забезпечує бажання та здатність здійснювати діяльність без сторонньої допомоги, що важливо з огляду на те, що часто педагог, навіть малодосвідчений, не має змоги звернутися по допомогу в ситуації безпосередньої взаємодії, що вимагає реакції «тут і зараз». Ініціативність набуває особливого значення у створенні педагогічної інновації, оскільки розуміється як соціальна сміливість, відсутність страху взяти на себе відповідальність за передбачувану дію, здатність до дій, що започаткували новий рух, зміну форми діяльності. Відповідальність визначає якість результату творчості, доцільність та коректність обраних засобів, оскільки реалізується в різних формах самоконтролю над діяльністю з позиції прийнятих норм та правил. На нашу думку, вольові якості також виконують компенсаторну функцію щодо інших компонентів креативності (зокрема, мотивації) у випадку їх малорозвиненості.

Важливу регулятивну роль у структурі креативності відіграє *здатність особистості до рефлексії*. Рефлексія, що визначається В. Зінченко та Б. Мещеряковим як розумовий (раціональний) процес, спрямований на аналіз, розуміння, усвідомлення себе, власних дій, поведінки, мови, досвіду, почуттів, станів, здібностей, характеру, відносин з іншими і до інших, своїх завдань, призначення тощо, виконує відносно творчого процесу дві основні функції: саморегуляцію розумової діяльності та забезпечення можливості до творчого саморозвитку.

Рефлексія в структурі саморегуляції розглядається Ю. Кулюткіним як спрямованість на пошук засобів досягнення мети за допомогою виділення в особистості функцій «Я-виконавець» та «Я-контролер» (одночасно виступаючи об'єктом та суб'єктом управління). За дослідженнями В. Алексєєва, першим етапом при цьому є «зупинка» змістовної роботи в разі її непродуктивності, другим – «фіксація» (чітке уявлення ходу та результатів попередньої роботи), третім – «відсторонення» (опис власних дій), четвертим – «об'єктивізація» (аналіз своїх дій у системі інших можливостей чи вже існуючих дій), п'ятим – «зворотність» (співвіднесення своєї мети та дій, що на неї спрямовані).

Забезпечення можливості до творчого саморозвитку, за твердженням Н. Маркіної, пов'язане зі здатністю за допомогою рефлексивного механізму оцінювати власні креативні якості (реальний образ «Я») та бажаний рівень розвитку креативності (ідеальний образ «Я»).

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Відповідно до розуміння креативності як багатофакторного психічного феномену, що має специфічну структуру залежно від особливостей певного виду діяльності, нами були визначені психічні чинники професійної креативності майбутніх вихователів ДНЗ, які об'єднані у чотири компоненти: мотиваційний, когнітивний, оперативний та регулятивний. Кожен з них має функціональне призначення щодо забезпечення протікання етапів творчої педагогічної діяльності. Перспективою дослідження є розробка програми розвитку професійної креативності майбутніх вихователів з огляду на психологічну структуру досліджуваного феномену.

Список використаних джерел

1. Антонова О.Є. Креативність як провідний компонент у структурі особистості вчителя / Антонова Олена Євгенівна // Креативна педагогіка. Наук.-метод. журнал. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – Вінниця, 2011. – Вип. 4. – С. 50-51.
2. Барышева Т.А. Психологическая структура и развитие креативности у взрослых : дисс. ... доктора психол. наук : 19.00.13 / Барышева Тамара Александровна. – Санкт-Петербург, 2005. – 360 с.
3. Дунаева О.М. Формування педагогічної креативності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Дунаева Оксана Миколаївна. – Вінниця, 2008. – 269 с.
4. Каракатсаніс Т.В. Развитие креативности майбутніх учителів початкових класів у педагогічних коледжах Великої Британії : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Т.В. Каракатсаніс. – Запоріжжя, 2014. – 20 с.
5. Князева Л.Е. Формирование опыта творческой педагогической деятельности у студентов педвуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Князева Лариса Евгеньевна – Ростов н/Д, 1991. – 220с.
6. Кухарев Н.В. Диагностика педагогического мастерства и педагогического творчества (Опыт, критерии измерения, прогнозирования) [Текст] : в 3-х ч. Ч. 1. Диагностика педагогического мастерства / Н.В. Кухарев, В.С. Решетько. – Минск : Адукацыя і выхаванне, 1996. – 104 с.
7. Лисовская В.А. Формирование творческого потенциала личности воспитателя в педвузе: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Лисовская Валентина Алексеевна. – К., 1984. – 170 с.
8. Малій Н.Ю. Психолого-педагогічні особливості розвитку креативної складової професійного мислення у майбутніх педагогів: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Малій Наталія Юріївна. – Слов'янск, 2010. – 208 с.
9. Остафійчук Т.В. Развитие педагогічної креативності викладачів-лінгвістів засобами психологічного тренінгу : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Остафійчук Тетяна Василівна – К., 2007. – 270 с.
10. Педагогічна творчість: методологія, теорія, технології : монографія / [Андрущенко В.П., Гузій Н.В., Сисоєва С.О. та ін.]; за ред. С.О. Сисоєвої, Н.В. Гузій. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. – 183 с.
11. Психологічна детермінація креативної поведінки : колективна монографія / [Воронін А.І., Токарева Н.М., Устименко С.Ф. та ін.]. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2006. – 176 с.
12. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі : монографія / [за ред. О.А. Дубасенюк]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012 – 284 с.

References transliterated

1. Antonova O.E. Kreativnist' jak providnij komponent u strukturі osobistosti vchitelja / Antonova Olena Evgeniivna // Kreativna pedagogika. Nauk.-metod. zhurnal. Akademija mizhnarodnogo spivrobotnictva z kreativnoї pedagogiki. – Vinnicja, 2011. – Vip. 4. – S. 50-51.
2. Barysheva T.A. Psihologičeskaja struktura i razvitie kreativnosti u vzroslyh : diss. ... doktora psihol. nauk : 19.00.13 / Barysheva Tamara Aleksandrovna. – Sankt-Peterburg, 2005. – 360 s.
3. Dunaeva O.M. Formuvannja pedagogičnoї kreativnosti majbutnih uchiteliv u procesi profesijnoї pidgotovki : dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Dunaeva Oksana Mikolaivna. – Vinnicja, 2008. – 269 s.
4. Karakatsanis T.V. Rozvitok kreativnosti majbutnih uchiteliv pochatkovih klasiv u pedagogičnih koledzhah Velikoї Britanії : avtoref. dis. na zdobuttja nauk stupenja kand. ped. nauk : spec. 13.00.04 «Teorija ta metodika profesijnoї osviti» / T.V. Karakatsanis. – Zaporizhzhja, 2014. – 20 s.
5. Knjazeva L.E. Formirovanie opyta tvorcheskoj pedagogičeskoj dejatel'nosti u studentov pedvuza : dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 / Knjazeva Larisa Evgen'evna – Rostov n/D, 1991. – 220s.

6. Kuharev N.V. Diagnostika pedagogicheskogo masterstva i pedagogicheskogo tvorchestva (Opyt, kriterii izmerenija, prognozirovanie) [Tekst] : v 3-h ch. Ch. 1. Diagnostika pedagogicheskogo masterstva / N.V. Kuharev, V.S. Reshet'ko. – Minsk : Adukacyja i vyhavanne, 1996. – 104 s.
7. Lisovskaja V.A. Formirovanie tvorcheskogo potentsiala lichnosti vospitatelja v pedvuze: dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 / Lisovskaja Valentina Alekseevna. – K., 1984. – 170 s.
8. Malij N.Ju. Psihologo-pedagogichni osoblivosti rozvitku kreativnoї skladovoї profesijnogo mislennja u majbutnih pedagogiv : dis. ... kand. psihol. nauk : 19.00.07 / Malij Natalija Juriivna. – Slov'jansk, 2010. – 208 s.
9. Ostafijchuk T.V. Rozvitok pedagogichnoi kreativnosti vkladachiv-lingvistiv zasobami psihologichnogo treningu : dis. ... kand. psihol. nauk : 19.00.07 / Ostafijchuk Tetjana Vasilivna – K., 2007. – 270 s.
10. Pedagogichna tvorčist': metodologija, teorija, tehnologii : monografija / [Andrushhenko V.P., Guzij N.V., Sisoeva S.O. ta in.]; za red. S.O. Sisoevoї, N.V. Guzij. – K. : NPU im. M.P. Dragomanova, 2005. – 183 s.
11. Psihologichna determinacija kreativnoї povedinki : kolektivna monografija / [Voronin A.I., Tokareva N.M., Ustimenko S.F. ta in.]. – Krivij Rig : Vidavnicij dim, 2006. – 176 s.
12. Teoretichni i prikladni aspekti rozvitku kreativnoї osviti u vishnij shkoli : monografija / [za red. O.A. Dubasenjuk]. – Zhitomir : Vid-vo ZhDU im. I. Franka, 2012 – 284 s.

УДК : 159.923

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДІАГНОСТИКИ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ-ТЕХНОЛОГІВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ

М.О. Желтова

аспірантка кафедри психології
Запорізького національного університету
dg19maryna@gmail.com

Желтова М.О. Методичний інструментарій діагностики творчого потенціалу майбутніх техніків-технологів харчової галузі. У статті висвітлено проблему дослідження творчого потенціалу майбутніх техніків-технологів харчової галузі. Розглянуто різні підходи до емпіричного вивчення творчого потенціалу в психології. З'ясовано структуру та зміст творчого потенціалу майбутніх фахівців харчової галузі. До структурних компонентів віднесено: мотиваційний, емоційний, вольовий та когнітивний. Виявлено показники розвитку творчого потенціалу студентів, серед яких: наявність професійних мотивів, мотивація досягнення успіху, творча активність, емоційне ставлення до праці, вольові якості особистості, дивергентне мислення, творча уява, потреба у самореалізації та вплив педагогічного середовища на розвиток творчих можливостей студентів. Представлено та обґрунтовано психодіагностичний інструментарій дослідження кожного із зазначених компонентів. Обґрунтовано доцільність представлених методик вивчення творчого потенціалу майбутніх техніків-технологів харчової галузі, які забезпечать надійність та валідність отриманих результатів дослідження.

Ключові слова: творчий потенціал, мотивація досягнення успіху, емоційне ставлення до праці, вольові риси особистості, дивергентне мислення, творча уява.

Zheltova, M.O. Methodical tools of diagnostic of creative potential of future technologist in food industry. The article is dedicated to the problem of creativity of future technologist of food industry. Different approaches to the study of empirical content, structure and characteristics of creativity in psychology have been analyzed. The features of typical tasks and professional activities of specialist in food sector have been highlighted, among them are knowledge in contemporary areas of culinary arts; designing new technologies of cooking food products; organization and control of production at all stages; improvement of existing technologies; food business management and maintenance of appropriate documentation. The technologist not only controls the cooking process and suitability to the technology, but also introduces new technologies, taking into account best international culinary experience. The importance and need for creativity in the profession of technologist in food industry has been substantiated. The structural components of creative potential of future technologist in food industry have been identified. The structure of creativity include: motivational, emotional, cognitive and volitional components. The indicators of creative potential of students, have been revealed, among them: the presence of professional motives, motivation to achieve success and avoid failure, creative activity, emotional attitude to work (psychomotor emotionality and psychointellectual emotionality), strong-willed personality traits (responsibility, initiative, determination, independence, endurance, perseverance, energy, attention, commitment), divergent thinking, creative imagination, the need for self-teaching environment and impact on the development of creative capabilities of students. The psychodiagnostical instruments of the study of each components have been presented and justified. These methods will ensure the reliability and validity of the obtained results of the study.

Keywords: creativity, motivation, success, emotional attitude to work, strong-willed personality traits, divergent thinking, creative imagination.